

Lasy państwowe województwa pomorskiego w pierwszych latach II Rzeczypospolitej

100-letnia historia Lasów Państwowych to także historia lokalna. Przyjrzyjmy się historii lasów państwowych w latach 1918–1924, w okresie odradzania się państwowości polskiej po pierwszej wojnie światowej w województwach poznańskim i pomorskim. Zwłaszcza, że w tym roku przypada **80. rocznica utworzenia** (a może bardziej słusznie – odtworzenia) **RDLP w Gdańsku**.

Powstanie w 1924 r. przedsiębiorstwa Polskie Lasy Państwowe na podstawie rozporządzeń prezydenta Polski z 28 czerwca i 30 grudnia jest faktem, lecz nie należy zapominać, co stało u początku Lasów Państwowych w odrodzonej Polsce.

Mimo że początki polskiej administracji Lasów Państwowych na Pomorzu sięgają narodzin II Rzeczypospolitej, to Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku uznaje, że rozpoczęła swą działalność dopiero po drugiej wojnie światowej, po powo-

łaniu 1 kwietnia 1945 r. przez ministra Rolnictwa i Reform Rolnych.

Artykuł zbiega się więc z tegorocznymi obchodami 80. rocznicy utworzenia RDLP w Gdańsku, a zrodził się pod wpływem mojego zainteresowania faktem ówczesnych rozważań przez Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej możliwości lokalizacji siedziby gdańskiej Dyrekcji Lasów Państwowych w Tczewie, do którego to miasta mam stosunek emocjonalny. Temat jest mi także bliski ze względu na zbliżone losy lasów Pomorza

i Wielkopolski, z którymi związałem się przez ostatnie 50 lat.

Początki Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku

Na mocy Rozporządzenia Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej, naczelnego organu polskiej administracji na terenie byłego zaboru pruskiego, 31 stycznia 1920 r. ustanowiono w województwach poznańskim i pomorskim cztery Dyrekcje Lasów Państwowych: poznańską, toruńską, bydgoską i gdańską. Fakt ten zapoczątkował tworzenie państwowej administracji leśnej na tym terenie. Był to etap przejściowy, do chwili włączenia tych ziem w skład państwa polskiego, co nastąpiło 28 kwietnia 1922 r. wraz z likwidacją Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej. Tym samym cztery Dyrekcje Lasów Państwowych na terenie byłego zaboru pruskiego, w tym gdańska, zostały włączone w strukturę administracji Lasów Państwowych podległych Departamentowi Leśnictwa Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych w Warszawie.

W 1927 r. ówczesne Ministerstwo Rolnictwa opublikowało *Sprawozdanie z działalności administracji lasów państwowych i władz ochrony lasów za okres 1919–1923* i było to pierwsze statystyczne ujęcie działalności Lasów Państwowych. Lasy w Polsce w 1923 r. zajmowały 9 003 319 ha, a lesistość Polski wynosiła 23%. Lasy państwo-

Fot. Arch. Autora [6]

Mapa lesistości Rzeczypospolitej Polskiej w 1923 roku

we z powierzchnią 2 860 906 ha stanowiły 32% ogółu lasów, a niepaństwowe z 6 142 353 ha – 68% udziału. Udział lasów państwowych w województwach był bardzo zróżnicowany: w pomorskim 80%, poznańskim 46%, a w lwowskim tylko 4%, krakowskim 5%, śląskim 7%. W województwie tarnopolskim były tylko lasy prywatne.

Z wymienionego dokumentu pochodzą poniższe informacje o lasach państwowych województwa pomorskiego. Obszar tego województwa w 1923 r. oszacowano na 1 638 600 ha, z leśnością 25%. Było ono podzielone na 18 powiatów.

Lasy państwowe o pow. 325 168 ha, 56 nadleśnictw i 357 leśnictw były zarządzane przez trzy okręgi administracyjne: toruński, gdański i bydgoski.

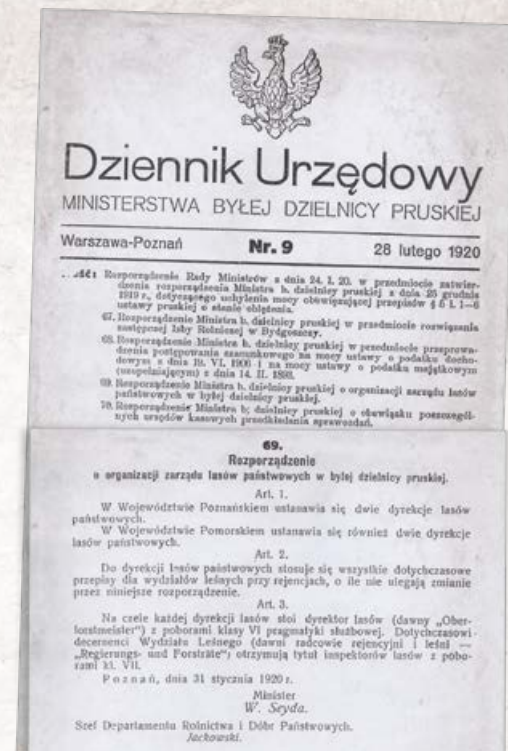
Okręg toruński składał się z 35 nadleśnictw i 218 leśnictw. Grunty leśne zajmowały 170 889 ha, grunty nieleśne 25 638 ha, razem: 196 527 ha. Okręg gdański składał się z 21 nadleśnictw i 133 leśnictw. Grunty leśne zajmowały 107 989 ha, grunty nieleśne 14 835 ha, razem: 122 824 ha. Okręg bydgoski, w części należącej do województwa pomorskiego, obejmował tylko sześć leśnictw i grunty leśne zajmowały 5 362 ha, grunty nieleśne 455 ha, razem: 5 817 ha. Wielkość przeciętnego nadleśnictwa województwa pomorskiego nie przekraczała 10 tys. ha.

Siedziba Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku

Na uwagę zasługuje toczona przed ośmioma dekadami dyskusja nad lokowaniem siedziby Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku. Jak wiadomo, 15 listopada 1920 r. pod auspicjami Ligi Narodów powstało Wolne Miasto Gdańsk. Jego granice obejmowały obszar o łącznej powierzchni 1893 km², w ramach których znajdowały się dwie gminy miejskie (Gdańsk, Sopot) i trzy wiejskie (Gdańskie Niziny, Gdańskie Wyżyny i Żuławy Gdańskie).

Wcześniej, 9 listopada 1920 r., premier rządu polskiego Ignacy Paderewski w Paryżu podpisał dokument określony jako konwencja polsko-gdańska. Na mocy tych postanowień Polska reprezentowała Wolne Miasto na arenie międzynarodowej, zawierała w jego imieniu umowy i dbała o ochronę obywateli za granicą. Wolne Miasto Gdańsk zostało włączone do polskiego obszaru celnego, a Polska zyskała prawo do korzystania z portu w ramach importu i eksportu towarów.

Ten ostatni fakt jest ważny dla śledzenia miejsca urzędowania gdańskiej Dyrekcji Lasów Państwowych, powołanej 31 stycznia 1920 roku. Dyrekcja nie miała bowiem swej własnej siedziby i od początku korzystała z gościny Komisariatu Generalnego RP w Wolnym Mieście Gdańsku, co oznaczało kolejne zmiany lokalizacji w latach 1920–22.

Rozporządzenia Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej 31 stycznia 1920 r. o powołaniu czterech Dyrekcji Lasów Państwowych w województwach poznańskim i pomorskim

Po powołaniu Komisariatu (listopad 1919 r.) Komisarz Generalny RP początkowo urzędował w obecnie nieistniejącym hotelu Danziger Hof przy ul. Dominikswall 6 (Wały Dominikańskie, a obecnie Wały Jagiellońskie 2/4), zaś 7 czerwca 1920 r. przeniósł się do budynku przy ul. Delbrückkalle 3a (obecnie ul. M. Skłodowskiej-Curie w Gdańsku-Wrzeszczu, gdzie mieści się siedziba rektoratu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego). W 1921 r. Komisariat przeprowadził się na ul. Neugarten 27 (obecnie Nowe Ogrody) do gmachu zbudowanego na potrzeby Zarządu

Siedziba Komisariatu w 1920 roku, dziś już nieistniejący hotel Danziger

Siedziba Komisariatu w latach 1920–21 (Delbrückkalle); dziś ul. M. Skłodowskiej-Curie 3a

Utrzymania Wisły (Weichselstrombau-verwaltung; obecnie zabytek i siedziba Komendy Miejskiej Policji).

W 1921 r. pojawiła się propozycja przeniesienia siedziby gdańskiej Dyrekcji Lasów Państwowych na teren Rzeczypospolitej, a konkretnie do Tczewa.

W piśmie skierowanym przez Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej do Prezydium Rady Ministrów informowano, że chcąc przejąć administrację Lasów Państwowych w byłej rejencji gdańskiej, która miała za czasów pruskich swoją siedzibę w Gdańsku, wysłano urzędników ministerstwa dla „przejęcia akt i inwentarza” po władzach pruskich. Proces przejmowania akt był na tyle rozłożony w czasie, aby w jego trakcie mogli poznać nieznaną im dotychczas pracę. Z chwilą ukończeniu przejmowania dokumentacji i zakończeniu prac organizacyjnych 1 kwietnia 1921 r. przewidywano przeniesienie Dyrekcji Lasów do Tczewa do nabywanego przez Ministerstwo dla potrzeb dyrekcji budynku (pismo: zn. spr. II-c. 545/21 z 15 marca 1921 r.).

W kolejnym piśmie Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej poinformowało Prezydium Rady Ministrów o rezygnacji z koncepcji likwidacji Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku i przeniesienia jej do Tczewa. Argumentem za pozostawieniem Dyrekcji w Gdańsku były korzyści wynikające z kontaktu Dyrekcji ze światem handlowym i przez to orien-

tuje ona tutejsze władze o koniunkturze na rynku handlowo-drzewnym w szerokim świecie. W piśmie „prosi się” Prezydium Rady Ministrów o polecenie p. Komisarzowi Generalnemu Rzeczypospolitej Polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku udzielenia Dyrekcji Lasów Państwowych odpowiedniego pomieszczenia w jednym z budynków przyznanych Polsce (pismo: zn. spr. II-c. 1320/21 z 25 czerwca 1921 r.). Ostatecznie siedziba dyrekcji pozostała w Gdańsku do 1922 r. w kolejnych lokalizacjach siedziby Komisariatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej.

Po drugiej wojnie światowej siedziba dyrekcji mieściła się początkowo w Sopocie, a w 1949 r. została przeniesiona do Gdańska, do odbudowanego po zniszczeniach wojennych budynku przy ul. Ks. Rogaczewskiego, gdzie znajduje się do dziś.

Likwidacja gdańskiej Dyrekcji

W kwietniu 1922 r. zostało zlikwidowane Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej, co oznaczało podporządkowanie okręgów administracji leśnej w Wielkopolsce i na Pomorzu Departamentowi Leśnictwa Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych w Warszawie. W tymże roku siedziba gdańskiej Dyrekcji Lasów Państwowych została przeniesiona do Torunia, jednak zachowała odrębność gospodarczą i administracyjną, a jej urzędowa na-

zwa brzmiała: Pomorski Urząd Wojewódzki Dyrekcja Lasów Państwowych Gdańsk w Toruniu.

Między dyrekcjami na terenie byłego zaboru pruskiego a okręgami na pozostałym obszarze kraju zachodziły jednak bardzo duże różnice pod względem ich powierzchni. Jeśli na okręgi lasów Polski Centralnej wypadło przeciętnie 340 tys. ha, Polski Wschodniej (Białowieża, Łuck, Wilno) po 324 tys. ha, to cztery dyrekcje zachodnie miały przeciętnie po 139 tys. ha lasów. W 1925 r. Dyrekcja Lasów Państwowych w Gdańsku została ostatecznie zlikwidowana, a podległy jej obszar podzielono pomiędzy dyrekcję toruńską i bydgoską, ale i wówczas na pozostałe trzy dyrekcje (w Poznaniu, Toruniu, Bydgoszczy) wypadło przeciętnie po 185 tys. ha lasów państwowych. Dalsze zmiany organizacyjne nastąpiły na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 8 lipca 1932 r., kiedy to zniesiono dyrekcję bydgoską, a jej lasy rozdzielono między dyrekcje poznańską i toruńską (po 19 nadleśnictw). Ostatecznie na te obie dyrekcje przypadało przeciętnie po 278 tys. ha lasów państwowych. ☺

Jerzy Flisykowski

Autor jest przewodniczącym Oddziału Wielkopolskiego Polskiego Towarzystwa Leśnego. Dziękuje prof. Władysławowi Chalupce i kol. Piotrowi Grygielowi za pomoc w dotarciu do materiałów źródłowych.

Siedziba Komisariatu Generalnego RP w Wolnym Mieście Gdańsku w latach 1921-39, (Neugarten) ul. Nowe Ogrody 27

Aktualna siedziba RDLP w Gdańsku